Bayer Judit

A FACEBOOK ELLENŐRZŐ BIZOTTSÁG MINT ALTERNATÍV VITARENDEZŐ SZERV

1. BEVEZETÉS: A PLATFORMSZABÁLYOZÁS JELENTŐSÉGE

Az online tartalmak szabályozása az internet megjelenése óta fogas kérdésnek számít. Az elmúlt harminc évben azonban a probléma átstrukturálódott. Különösen az online platformok megjelenése, majd térnyerése teremtett új helyzetet. Ezek lehetővé tették egyszerű felhasználók milliárdjainak,[1] hogy tartalmakat osszanak meg, illetve egymás tartalmára reagáljanak, és azokat tovább osszák. Ez a tevékenység korábban elképzelhetetlen mértékű diskurzust generált világszerte. Kiderült, hogy a korábban annyit kritizált kereskedelmi média valójában illedelmes és gondosan moderált tartalmat tett közzé ahhoz képest, amelyet belépési küszöb, valamint beépített társadalmi szűrőmechanizmusok hiányában a „demokratikus közvélemény" generál.

A 2016-OS POLITIKAI ESEMÉNYEK SOROZATA NYILVÁNVALÓVÁ TETTE, HOGY A KÖZÖSSÉGI PLATFORMOK MŰKÖDÉSE ÉRZÉKELHETŐ VÁLTOZÁST KÉPES ELŐIDÉZNI A TÁRSADALMI FOLYAMATOKBAN

Az Egyesült Államok és az Európai Unió csekély vonatkozó jogi szabályozása még az 1990-es években, a platformok előtti internet korszakában született, mindkét helyen azzal a céllal, hogy szélesre nyissa az innováció és a fejlődés lehetőségét az új technológia előtt. Ennek szellemében az amerikai szabályozás feltétel nélküli mentességet biztosít a közvetítő szolgáltatóknak, amennyiben azok harmadik személyek tartalmát közvetítik,[2] az Európai Unió e-kereskedelmi irányelve – jelenleg pedig a Digitális Szolgáltatásokról szóló európai rendelet (a továbbiakban DSA) – pedig abban az esetben írja elő a jogellenes tartalmak eltávolítását, amennyiben azokról a szolgáltató tudomást szerez, ám ezzel a feltétellel szintén biztosította a közvetített tartalmakért való felelősség alóli mentesülést.

Az új szabályozás a közösségi média platformjait a közvetítő szolgáltatók kategóriájába sorolja, holott a platformok jóval többet tesznek a tartalom egyszerű közvetítésénél. Az automatikus közvetítésen túlmenően befolyásolják a tartalmak közzétételének rendjét: előtérbe tolva egyes tartalmakat, háttérbe szorítva másokat. Ennek a rendezésnek a logikáját csak találgatni lehet, mert a platformok erről nyújtott információi nem terjednek túl a marketing célú tájékoztatáson. Tudjuk azonban, hogy a tartalmak rendezésénél figyelembe veszik az egyes felhasználókról rendelkezésre álló tetemes adatmennyiséget, azzal a céllal, hogy minél jobban magukhoz kössék a felhasználó figyelmét.

A 2016-os politikai események sorozata nyilvánvalóvá tette, hogy a közösségi platformok működése érzékelhető változást képes előidézni a társadalmi folyamatokban.[3] Az amerikai elnökválasztás, a Brexit-kampány és az azt követő népszavazás sokkja, valamint az ezek kapcsán alkalmazott, manipulatív kommunikációs stratégiák utólagos feltárása ráirányította a figyelmet a dezinformáció és a gyűlölködés problémájára. Hasonlóan a kiskorúak védelmének problémájához, amely az 1990-es évek internetszabályozásra vonatkozó diskurzusát dominálta, itt is olyan tartalmakról van szó, amelyek nem jogellenesek. A most tárgyalt hatás felnőtteket érint, és a „kár" egyéni szinten nem kimutatható. A káros hatás a közösség egészére nézve értelmezhető: a társadalmi párbeszédre, a demokrácia minőségére, a békés együttélésre. A közvetett hatás a hagyományos felfogás szerint kevés ahhoz, hogy egyének szólását tartalmi okokból korlátozni lehessen, ráadásul az, hogy mi számít a társadalmi folyamatok káros befolyásolásának, politikailag igen vitatható kérdés.

Újdonság azonban, hogy habár az ok-okozati összefüggés egy meghatározott közlés és egy meghatározott hatás között nem bizonyítható, az összes hatás mégis mérhető, ami korábban nem volt lehetséges. Teljesen új fejezetet nyitott a COVID-19 világjárvány és az ahhoz kapcsolódó dezinformációs áradat, amely saját nevet is kapott: infodémia. Ez a jelenség világított rá, hogy a dezinformáció káros hatása valóban kimutatható, akár emberéletekben is mérhető, amennyiben a járvány elleni védekezést érinti: mára a lakosság viszonylag jelentős hányada hisz olyan összeesküvés-elméletekben, áltudományos tézisekben, amelyek az egészségük védelmével ellentétes cselekedetekre vezetik őket.

A 2021. január 6-i washingtoni események pedig azt is megmutatták, hogy a politikai dezinformáció,

bármilyen abszurdnak tűnik, képes arra, hogy tényleges erőszakra mozgósítson embercsoportokat.[4] Jelenleg a legnagyobb közösségimédia-platformok befolyásoló ereje mérhetően jelentős; gazdasági és véleménybefolyásoló hatalmuk nagyobb lehet, mint az államoké.[5]

2. A PLATFORMOK ÖNSZABÁLYOZÓ HATALMA

A platformtartalmak szabályozásában három szereplőnek lehet felelőssége: a felhasználónak, aki a tartalmat közzéteszi, a platformnak és az államnak, jogszabályai és hatóságai révén. Ezek közül jelenleg a platformok gyakorolják a legnagyobb hatalmat.[6] Az internet kezdeti szabadságharcos aurája hosszú ideig hatékonyan hárította az állami beavatkozás gondolatát. Az Európai Bizottság köztes megoldásként önszabályozási kódexeket tukmált a platformszolgáltatókra. Annak ellenére, hogy ez a megoldás nem bizonyult igazán eredményesnek,[7] a 2022 októberében elfogadott DSA[8] is ezt a logikát viszi tovább (a nem kimondottan jogellenes tartalmak tekintetében). A DSA arra is irányul azonban, hogy némi hatalmat az állami hatóságok kezébe is helyezzen, amennyiben azok tetemes bírságot szabhatnak ki a rendelet megsértése esetén.

A helyzet azonban továbbra is az, hogy a platformok döntenek arról, hogy melyik tartalom maradhat fenn, és mekkora nyilvánosságot nyer, illetve melyik tartalom kerül törlésre, vagy sorolódik alulra, hogy kisebb közönséget érjen el. Az EU által önszabályozási célra kezdeményezett kódexek – a Jogellenes Online Gyűlöletbeszéd Elleni Kódex (Code of conduct on countering illegal hate speech online) és a Dezinformációs Kódex (Code of Practice on Desinformation) –, valamint a küszöbön álló EU-rendeletek intézményesítik ezt a hatalmat. Ezek révén az uniós jogalkotó mintegy a platformokra ruházza azt a jogot és felelősséget, hogy gondoskodjon a jogellenes tartalmak eltávolításáról, és a társadalmi veszélyt hordozónak ítélt tartalmak hatástalanításáról.[9] Ezek a megoldások tehát egyfelől növelik a platformok hatalmát, másfelől viszont eljárási szabályok közé szorítják a platformok tartalommoderáló tevékenységét. Az EU-s szabályozás deklarált célja, hogy előreláthatóbbá tegye a platformok működését, másrészt bizonyos eljárási garanciákat biztosítson a platformok igazgató tevékenységének alanyaivá vált felhasználók számára.

A HELYZET AZONBAN TOVÁBBRA IS AZ, HOGY A PLATFORMOK DÖNTENEK ARRÓL, HOGY MELYIK TARTALOM MARADHAT FENN, ÉS MEKKORA NYILVÁNOSSÁGOT NYER, ILLETVE MELYIK TARTALOM KERÜL TÖRLÉSRE, VAGY SOROLÓDIK ALULRA, HOGY KISEBB KÖZÖNSÉGET ÉRJEN EL. AZ EU ÁLTAL ÖNSZABÁLYOZÁSI CÉLRA KEZDEMÉNYEZETT KÓDEXEK – A JOGELLENES ONLINE GYŰLÖLETBESZÉD ELLENI KÓDEX (CODE OF CONDUCT ON COUNTERING ILLEGAL HATE SPEECH ONLINE) ÉS A DEZINFORMÁCIÓS KÓDEX (CODE OF PRACTICE ON DESINFORMATION) –, VALAMINT A KÜSZÖBÖN ÁLLÓ EU-RENDELETEK INTÉZMÉNYESÍTIK EZT A HATALMAT

3. AZ ELJÁRÁSI JOGOK ÉS A JOGORVOSLAT SZEREPE A KÖZLÉSEK MODERÁLÁSÁBAN

Az eljárási jogok az alapjogok védelmének fontos garanciái. Csakhogy, ezek a jogok a jogalanyokat az állam képviselőivel szemben illetik meg, nem pedig egy másik magánféllel szemben egy polgári eljárás során. A jelen tanulmány középpontjában álló platformszolgáltatók, magánszereplők, az állami jogalkotó hatalom azonban rájuk ruházta azt a jogot (és kötelezettséget), hogy a szabad véleménynyilvánításhoz való alapvető jog körébe tartozó megnyilvánulásokról intézményes jelleggel és állandó rendszerességgel döntéseket hozzanak. A tartalommoderálás tekintetében az állam „meghosszabbított kezének" tekinthetőek, mivel az európai szabályozás értelmében maguk válnának felelőssé, amennyiben nem távolítanának el bizonyos tartalmakat.

Más szemszögből azt is vizsgálhatjuk, hogy a legnagyobb online platformszolgáltatókra, mint domináns helyzetben lévő piaci szereplőkre, vonatkozhat-e az alapvető jogok, illetve az emberi jogok tiszletetben tartásának horizontális kötelezettsége. Ez a kérdés megosztja a nemzetközi szakirodalom szerzőit,[10] de kikerülhetetlenné vált, miután a platformok mind erőteljesebben hatolnak be olyan területekre, amelyek korábban az államnak voltak fenntartva[11] (lásd erről a kérdésről alább az 5., a Facebook Ellenőrző Bizottságáról szóló fejezetet).

A nemzetközi emberi jogi gyakorlat szerint az eljárási jogok biztosítása elsődleges fontosságú. Biztosítja ezt a jogot többek között az ENSZ Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatának 10. cikke, a Polgári és Politikai Jogok Egyezségokmányának 14. cikke, és – fókuszunkat tekintve legjelentősebb dokumentumként – az Emberi Jogok Európai Egyezményének (a továbbiakban: Egyezmény) 6. cikke. Túl a büntető és polgári eljárásokon, a strasbourgi Emberi Jogok Európai Bírósága (a továbbiak-

ban: Bíróság) gyakorlata kiterjesztette ezt a jogot a kereskedelmi és államigazgatási jogra, illetve a bíróságokon kívül az államigazgatási hatóságokra is.[12]

Nemcsak maguknak az eljárási jogoknak a védelméről van szó: e jogok tiszteletben tartása fontos legitimációs eleme más emberi jogok korlátozásának. Jelen írás szempontjából a leginkább érintett emberi jog a szólásszabadsághoz való jog, annak aktív és passzív oldala. Ha a két jog, azaz a szólásszabadság és a tisztességes eljáráshoz való jog együttes sérelmét panaszolja valaki, a Bíróság vizsgálhatja a panaszokat külön – ez történt a *Kyprianou Ciprus elleni ügye*[13] esetében – vagy együtt is – amint az a *Słomka Lengyelország elleni ügye* esetében történt.[14] Az eljárási jog megsértése mindkét esetben hozzájárult a szólásszabadság megsértéséhez is. Az első esetben a Bíróság az arányosság sérelmét állapította meg, a második esetben pedig azt, hogy a korlátozás szükségtelen volt egy demokratikus társadalomban.[15] Ez utóbbi esetben az eljárási jogok tiszteletben tartása meg is előzhette volna a szólásszabadsághoz való jog sérelmét. A *Słomka*-esetben a panaszos ismételten kiabálással szakította meg egy ítélet kihirdetését. Erőszakkal távolították el a tárgyalóteremből, majd egy órával később, távollétében, tizennégy nap őrizetre ítélték a bíróság megsértéséért. Az ítéletet ugyanaz a bíró szabta ki, akit ítélethirdetés közben a panaszos megzavart. Słomka kifogásolta a pártatlanság hiányát, valamint azt, hogy nem volt ideje és módja felkészülni saját védelmére, sőt, jelen sem lehetett az ellene felhozott vádak tárgyalásakor és az ítélet kihirdetésekor. Azt is panaszolta, hogy az ellene hozott ítéletet nem indokolták meg.[16] A Bíróság úgy találta, hogy a tisztességes eljárás szabályait nem tartották be, aminek következtében a korlátozás nem volt szükségesnek tekinthető egy demokratikus társadalomban.[17]

HA A KÉT JOG, AZAZ A SZÓLÁSSZABADSÁG ÉS A TISZTESSÉGES ELJÁRÁSHOZ VALÓ JOG EGYÜTTES SÉRELMÉT PANASZOLJA VALAKI, A BÍRÓSÁG VIZSGÁLHATJA A PANASZOKAT KÜLÖN VAGY EGYÜTT IS. AZ ELJÁRÁSI JOG MEGSÉRTÉSE MINDKÉT ESETBEN HOZZÁJÁRULT A SZÓLÁSSZABADSÁG MEGSÉRTÉSÉHEZ IS

Az eljárási jogok magukban foglalják a jogorvoslathoz való jogot is, amelyet az Egyezmény 13. cikke biztosít. Kétségtelen, hogy ez a jog sem magánfelek szerződéses kapcsolatára vonatkozik, hanem hatósági döntés felülvizsgálatához biztosít jogot. Azonban, mint említettük, a platformszolgáltatók nem állnak egyenrangú kapcsolatban a felhasználóval, illetve egy-egy döntésük egyének sokaságának alapjogait érintheti. (A jogkorlátozás dogmatikus tisztaságáról az értesítési-eltávolítási eljárás óta már nemigen beszélhetünk.) A platformszolgáltatók szóláskorlátozó döntéseit tehát részben jogszabály írja elő, részben pedig – hamarosan jogszabály által is előírt – önszabályozó kódex. Ezért indokolt, hogy a felülvizsgálat lehetősége is biztosított legyen. A jogorvoslathoz való jog, mint a szóláskorlátozás legitimációs feltétele, kulcsszerepet játszott a *Karácsony és mások Magyarország elleni ügye*ben.[18] Az ügyben szereplő eset során az ellenzék képviselői plakát, molinók és megafon segítségével nyilvánították ki kritikus véleményüket a Parlamentben. A Házszabály megszegéséért bírságot szabtak ki rájuk, amely ellen fellebbezésre nem volt lehetőségük. Ez volt az első alkalom, hogy a Bíróságnak egy parlamenten belüli szóláskorlátozás esetét kellett vizsgálnia, ezért külön figyelmet szentelt egyes körüményeknek, köztük az eljárási garanciák meglétének (lásd az ítélet 133–136. pontjait). A Bíróság hivatkozott saját korábbi ítéleteire: az egyik szerint a visszaélés elleni védelem szükséges biztosítéka a hatékony bírói felülvizsgálat (*Association Ekin Franciaország elleni ügye*).[19] Egy másik ügyben több biztosíték (*safeguard*) is hiányzott, köztük az indokolás, valamint a kérelmezők joga, hogy vitathassák az intézkedést annak kiszabása előtt (*Cumhuriyet Vakfı és társai Törökország elleni ügye*).[20] A *Karácsony* ítéletben az eljárási hiányosságokra való tekintettel a Bíróság megállapította a 10. cikk sérelmét, ezért nem ítélte szükségesnek a 13. cikk külön vizsgálatát.

Magyarországon az elektronikus kereskedelemről szóló 2001. évi CVIII. törvény kezdettől fogva lehetővé tette szerzői jogi tartalom esetén a panasztételt a közvetítő szolgáltatók tartalomeltávolító döntése ellen,[21] ennyiben túlment az irányelv tartalmán, amely erről a lehetőségről hallgatott. A német internet-végrehajtási törvény (amelyről bővebben e tanulmány 6. fejezetében esik szó) eleinte nem tette lehetővé az eltávolítás elleni panasztételt, később – kritikákra válaszul[22] – már igen. Jelenleg mind a bejelentő, mind a tartalomközlő panaszt tehet; akár azért, mert eltávolítottak egy tartalmat, akár azért, mert valamit nem távolítottak el.[23] A legutóbbi módosítás a választottbírósági eljárást is bevezette.[24] Az osztrák kommunikációplatform törvény, amely a gyűlöletbeszéd eltávolításának eljárását rögzíti, elsősorban az eljárási jogok kifejtése és kötelezővé tétele révén alkot újat.[25]

A DSA szintén hangsúlyt fektet az eljárási jogok explicit rendelkezésekbe foglalására (erről a tanulmányban alább szó esik majd). Az online platformokat arra kötelezi, hogy belső panaszeljárásokat működtessenek, továbbá , hogy lépjenek együttműködésre tanúsítvánnyal rendelkező peren kívüli vitarendező testületekkel a szolgáltatásaikkal kapcsolatos jogviták megoldása céljából (18. cikk).

4. AZ ALTERNATÍV VITARENDEZÉS ELŐNYEI

A bírói út az általános jogszabályok alapján alapesetben is lehetséges, amennyiben egy felhasználó úgy ítéli meg, hogy egy platformszolgáltató sérti valamely jogát vagy jogos érdekét. Számos oka van azonban annak, hogy a platformok tartalommoderálási döntéseivel kapcsolatos jogviták lefolytatásának nem feltétlenül a rendes bíróság tűnik a legalkalmasabb helyszínnek. Egyrészt, a bíróságok működésének szemszögéből nézve aggasztó lehet a potenciális ügymennyiség nagysága.[26] Ma már aligha állítható, hogy speciális ismeretekre lenne szükség ahhoz, hogy egy bíró megértse az internetes közzététel sajátosságait, de az tény, hogy a platformok működésének jellegzetességeit, valamint a platformszolgáltató cégek belső szabályzatait ismerni kellene a döntés meghozatalához. Ennél nagyobb probléma lehet az, hogy a szóban forgó tartalmak jelentős része nem bírálható el pusztán az általános jogszabályok alapján, előfordulnak ugyanis olyan tartalmak, amelyek jogszabályba nem ütköznek, a platform közösségi szabályzatába viszont igen. Erre a jelenségre vonatkozóan még nem alakultak ki az elméleti keretek, holott társadalmilag jelentős kérdésekről van szó: például arról, hogy miként kezelendők a személy ellen irányuló, diszkriminatív módon gyűlölködő megjegyzések (amelyek a becsületsértés tényállásának nem minden esetben felelnek meg; esetleg az uszítás vagy zaklatás tényállása lehet alkalmazható, illetve fogalmilag közel állt a hatályos magyar büntető törvénykönyvben már nem szereplő gyalázkodás[27]), vagy arról, hogy miként lehet fellépni a stratégiai eszközök segítségével, tudatosan terjesztett dezinformáció ellen. Tény, hogy ezeknek az ügyeknek egy jelentős része csekélyebb materiális súlyú, ezért kapcsán túlzás lenne azt állítani, hogy emberéletek menetét változtatják meg a vonatkozó döntések. Mivel azonban ütköző alapjogok tekintetében kell dönteni, mégis fontos az alapos, egyedi szintű megfontolás. Ráadásul feltételezhető, mivel formálódó jogterületről van szó, hogy az első időkben a joggyakorlat némileg széttartó lesz, ellentmondásos és vitatott döntések előzik meg az általánosan elfogadott gyakorlat kikristályosodását. Ehhez járulnak majd hozzá a jogtudósok elemzései, valamint a továbbgyűrűző ügyekben hozott bírói döntések is – az utóbbiak remélhetőleg megfontolt és körültekintő, maximális szakértelem birtokában meghozott döntések lesznek.

MEGFIGYELHETŐ, HOGY AMENNYIBEN AZ ÁLLAM VALAMELY TERÜLETEN NEM TÖLTI BE A FUNKCIÓJÁT *(ABSENCE OF STATE)*, AKKOR ALTERNATÍV LEGITIMITÁSÚ „ÁRNYÉKHATÓSÁG" ALAKULHAT KI

További szempont lehet az eljárás relatíve magas költsége, akár a panaszosra terhelődik, akár közpénzekből fedezik a jelentős részét. Az eljárások gyorsaságának szempontja is csorbulhat, amennyiben a platformokkal kapcsolatos ügyek a rendes bírósági rendszer fogaskerekei közé kerülnek. Az alternatív vitarendezés tehát ezekkel szemben ultralokális, a probléma helyéhez közel helyezett bíráskodásnak tekinthető, amely a szubszidiaritás elvén alapul.

5. A FACEBOOK ELLENŐRZŐ BIZOTTSÁG: LEGITIMÁCIÓ ÉS HATÁSKÖR

A legnagyobb közösségi platform, a Facebook nyilvánvalóan észlelte, hogy a formalizált szabályozás és vitarendezés hiánya egyfajta szabályozási űrt eredményezett. Szabályozási űrnek tekinthető, amikor a társadalom szabályozási igénye és a szabályozás szintje között eltérés mutatkozik. A Facebook esetében az *ex-lex* állapot veszélyeztette a vállalat piaci önképét, és destabilizálta a működését.

A Facebook vezetője, Mark Zuckerberg egy konferencián kifejezetten kérte, hogy a törvényhozók szabályozzák a közösségimédia-platformok működését.[28] Ezzel közel egyidőben azonban már megtette a közvetkező lépést: létrehozott egy saját testületet. Megfigyelhető, hogy amennyiben az állam valamely területen nem tölti be a funkcióját *(absence of state)*, akkor alternatív legitimitású „árnyékhatóság" alakulhat ki.[29] A Facebook rituális kommunikációs és szervezeti lépések sorával demonstrálja ennek a – következőkben bemutatott – testületnek a legitim, független és autoritatív mivoltát.[30] Alább bemutatom ezeket az elemeket, és megkísérlem elemezni e magán testület és az állami szabályozás által előírt, félig formalizált, alternatív, peren kívüli vitarendező testületek közötti hasonlóságokat és különbségeket.

5.1. A Facebook Ellenőrző Bizottság létrehozása

A Facebook már jóval az Ellenőrző Bizottság (Oversight Board, a továbbiakban: Bizottság) létrehozását megelőzően elkezdte alkalmazni magára a kormánymetaforát.[31] Mark Zuckerberg már 2010-ben kijelentette, hogy a Facebook jobban hasonlít egy kormányra, mint egy cégre.[32] 2012-től találkozhatunk a Facebook és a hasonló közösségi platformok vonat-

kozásában a „Facebookisztán" megnevezéssel,[33] és az „alkotmányozás" metaforája is megjelenik.[34] Amikor a Facebook alapítója először említette a Bizottság létrehozásának ötletét, úgy utalt rá, mint a Facebook „legfelső bíróságára".[35]

Hogyan értelmezhető a Bizottság a hatalmi háromszög kontextusában?[36] Egyfelől, a Bizottság célja az, hogy a Facebook döntéseit felülvizsgálja, azaz a közbeszéd feletti hatalmát korlátozza. Az alkalmazott garanciáknak is az a célja, hogy ez a korlátozás hatékony legyen. A tágabb kontextust nézve azonban a Facebook célja az, hogy a Bizottság révén legitimációt teremtsen magának,[37] hasonlóképpen ahhoz, ahogy a hatalmi ágak szétválasztása legitimációt biztosít egy államszervezet részére. A Bizottság létrehozása által a Facebook az államiság újabb attribútumával látta el önmagát, amennyiben immár a bíráskodást mint hatalmi funkciót is saját forrásból valósítja meg, de elválasztva azt a „végrehajtástól" (vagyis a moderálástól) és a „jogalkotástól" (vagyis a közösségi alapelvek kialakításától). A Facebook részéről az államiság attribútumainak kialakítására törekvést jelzik az önálló pénznem (Libra, később Diem, pillanatnyilag Novi) bevezetésére tett kísérletek,[38] valamint a – földrajzi terület helyett – virtuális tér nem pusztán szimbolikus birtoklásának igénye, amit a névváltoztatás (Meta) is jelez.[39]

A TÁGABB KONTEXTUST NÉZVE A FACEBOOK CÉLJA AZ, HOGY A BIZOTTSÁG RÉVÉN LEGITIMÁCIÓT TEREMTSEN MAGÁNAK, HASONLÓKÉPPEN AHHOZ, AHOGY A HATALMI ÁGAK SZÉTVÁLASZTÁSA LEGITIMÁCIÓT BIZTOSÍT EGY ÁLLAMSZERVEZET RÉSZÉRE

A Bizottság alapításának folyamata nem mentes a rituális elemektől.[40] A 2018 óta formálódó gondolatot a Facebook-alapító Zuckerberg, valamint a harvardi professor Noah Feldman megkonzultálták egy sor civil személlyel: jogászokkal, emberi jogi aktivistákkal, újságírókkal, kutatókkal és a társadalom különböző csoportjainak képviselőivel. A Bizottság létrejöttét egy tudatosan megalkotott narratíva meséli el, amely szimbolikus elemeket ötvöz. Ezek: a társadalmi konszenzus megszerzése a konzultációk révén, a tudományos ranglétra csúcsán álló személy autoritása, valamint egy népi mitikus elem (biciklizés közben pattant ki Noah Feldman fejéből az ötlet)[41] A rítusnak része az „eredettörténet" újra és újra elmesélése, ami az államtól származtatott legitimitást hivatott pótolni.[42]

5.2. Függetlenség

Vizsgáljuk meg, mi biztosítja a Bizottság függetlenségét! A Bizottság működtetése céljából a Facebook létrehozott egy alapítványt *(trust)* 130 millió dollárral, amely legalább hat évig (két hároméves cikluson keresztül) hivatott finanszírozni a Bizottságot. A tagok kinevezésére a Facebook kétlépcsős rendszert vezetett be, ami az első lépést leszámítva függetleníti a Bizottság tagjainak kinevezését a Facebooktól.

A Bizottság alapszabálya szerint a tagoknak széleskörű tudással, kimagasló képességekkel és szakértelemmel kell rendelkezniük; a Bizottság összetételének sokszínűnek kell lennie; nem állhat fenn olyan érdekellentét, amely befolyásolhatná a tagok független ítélőképességét; a tagokkal szemben elvárás, hogy tapasztaltak legyenek a körültekintő testületi határozathozatalban, képesek legyenek szabályokon alapuló, alapelvek által vezérelt döntések meghozatalára és indoklására, valamint jártasak legyenek a digitális tartalmak kezelése kapcsán releváns területeken, ideértve a szólásszabadsággal, a demokratikus diskurzussal, a biztonsággal, a magánélet védelmével, valamint a technológiával kapcsolatos kérdésköröket. A tagság három évre szól, és legfeljebb kétszer hosszabbítható a kuratórium által. Az Alapító Okirat tág keretek között határozza meg a Bizottság létszámát: legalább 11 tagú, és a teljes létszám „valószínűleg negyven", a Bizottság létszáma szükség szerint csökkenhet vagy növekedhet.[43] Az első társelnököket a Facebook kérte fel, ők – a Facebookal együtt – választották ki a Bizottság tagjait, akiket a kuratórium tagjai neveztek ki. Ettől fogva a jelöltek kiválasztását egy, a Bizottságon belül működő testület végzi.

A Bizottság tagjai széles körű elismertségnek örvendenek, a testület összetétele pedig viszonylag sokszínű, amit a honlapjukon erőteljesen hangsúlyoznak is. Látszik, hogy figyeltek a globális délt képviselők (8:11 a déli–északi arány), illetve a nők kellő arányú jelenlétére (9:10 a nő–férfi arány).[44] Ugyanakkor az ún. harmadik világból származó tagok mindegyike intézményes szinten elkötelezett a nemzetközi emberi jogok iránt, ami a tényleges kulturális sokszínűség érvényesülésének háttérbe szorulását jelzi. A valódi kulturális sokszínűség érvényesítése egyébként megoldhatatlan feladat elé is állítaná a Bizottságot, hiszen a szólásszabadság területén kivételes megosztottság tapasztalható globális szinten. Feltételezhető, hogy a Facebooknak sokkal inkább missziója az emberi szabadságjogok nyugati típusú értelmezésének képviselete a világban, mint a sokszínűség tényleges ápolása (és ezzel a relativizmus erősítése). A Bizottság tagjai esetében a függetlenség amiatt is fontos, mert számolni kell azzal, hogy az általuk hozott döntések nemtetszést válthatnak ki bizonyos körökben.

Egy tagot csak abban az esetben lehet elmozdítani, ha megsértette a Bizottság szabályzatát.[45]

5.3. A Bizottság döntési kompetenciája

A Bizottság eredeti alapító okirata (Oversight Board Charter, a továbbiakban: Alapokmány) szerint a testület csupán az eltávolított tartalmak kérdésében dönthetett, 2021 áprilisától pedig a panasz ellenére el *nem* távolított tartalmak ügyében is.[46]

Az Alapokmány értelmében a Bizottság utasíthatja a Facebookot egy adott tartalom eltávolítására vagy fennhagyására; valamint arra, hogy fenntartson vagy megmásítson egy határozatot, amelynek végrehajtható következménye van. Továbbá, szükség esetén információt kérhet a Facebooktól, jogosult értelmezni a Facebook közösségi alapelveit *(Community Standards)* és más szabályzatait *(content policies)* a Facebook kifejezett értékei fényében; és azonnali, írásos indokolást adhat ki a döntéseiről. Az, hogy a Bizottság a Facebook tartalompolitikájára irányuló iránymutatást adhat ki, csak mellékesen szerepel az Alapokmányban. Ez történhet egy ügyhöz kapcsolódóan, illetve a Facebook kérésére. A felsoroltakon túl nincs a Bizottságnak hatásköre.[47]

A platformügyi bíráskodás érdekessége, hogy a testület két magánfél ügyében dönt, akik között elméletileg szerződés van (a Facebook közösségi alapelvek elfogadása révén a felhasználó kvázi szerződést köt a platformmal), a vita tárgya mégis alapjogokat érint (szólásszabadság, információszabadság és a magánélet, ezen belül a becsület védelme). A Bizottság elsődleges feladata, amint azt az Alapokmány is kimondja, hogy értelmezze a szóban forgó szerződést, valamint a Facebook egyéb tartalompolitikai szabályzatait. Az a feladata, hogy iránymutatásokat adjon ki, csak mellékesen kap említést: az Alapokmány szerint csak konkrét ügyhez kapcsolódóan, vagy a Facebook kérésére adhat a Bizottság iránymutatást. Ez összhangban van a bírói feladatkörrel, hiszen egy állami bíróság is csak kivételes esetben bírálhat felül egy szerződést. A Bizottság deklarált missziója azonban az Alapokmány szerint nem az, hogy minden egyes panaszos ügyével foglalkozzon,[48] hanem az, hogy válogatott, nagyobb horderejű ügyekben hozzon elvi jellegű döntéseket, a Facebook tartalompolitikájának alakítása céljából.[49] Ez nyilvánvalóan nem lenne lehetséges akkor, ha a Bizottság csak a Facebook szabályzataira alapíthatná döntését. Az Alapokmány – meglehetősen halványan ugyan, de – utal az emberi jogokra, azzal, hogy „[d]*öntések felülvizsgálatakor a bizottság külön figyelmet fordít a tartalom eltávolításának hatásaira a szólásszabadságot védő emberi jogi normák fényében*.[50] A Bizottság eddigi döntéseiben viszonylag hangsúlyosan támaszkodott a nemzetközi emberi jogi normákra, a Facebook szabályzatai mellett.[51] Mivel az Alapokmány azt is kimondja, hogy a Bizottság határozatai precedensértékűek saját későbbi határozatai tekintetében, a nemzetközi emberi jogok alkalmazása feltehetően a jövőben is hangsúlyos lesz. Ennek kellő alapot ad, hogy a Facebook 2021 márciusában nyilatkozatban tette közzé, hogy aláveti magát az üzleti vállalkozások emberi jogi felelősségére vonatkozó ENSZ-irányelveknek.[52]

Az Alapokmány szerint nem dönthet a Bizottság, amennyiben a döntéséből büntetőjogi felelősség vagy szabályozási szankció következhet. Ez határt húz az állami jogérvényesítés és a Bizottság mint kvázi privát döntőbíróság tevékenysége között.

A Facebook számára kötelező a konkrét ügyben hozott döntés, de a tartalompolitikai iránymutatás nem.[53] Igaz, a Facebook vállalta, hogy „*elemzi az iránymutatás alkalmazásához szükséges működési eljárásokat, figyelembe veszi a formális szabályzatfejlesztési folyamata során, továbbá átlátható módon kommunikálja az abból eredő intézkedéseit*".[54]

A döntésre nyitva álló határidő meglehetősen szoros: 90 napnál több nem telhet el a Facebook intézkedése és a Bizottság döntésének végrehajtása között. Ezen az időkereten belül kell esetlegesen belső ellenőrzést is végrehajtani: ha a Bizottság többsége nem ért egyet a döntéshozó panel döntésével, akkor új panelhez utalhatja az ügyet *(expedited review)*. A Bizottság bármilyen körből igénybe vehet szakértőket, valamint szakértői véleményt kérhet bármely közérdekű szervezettől. Kéretlenül azonban senkinek, illetve semmilyen szervezetnek sincs lehetősége beavatkozni az eljárásba.[55]

A Bizottság Alapokmánya hallgat az eljárási díjakról. Ez alátámasztja azt az imázst, hogy a Bizottság nem a felek magánjogi érdekérvényesítő fóruma, hanem elvi döntéseket kialakító, „alkotmányozó" jellegű szerv.

A PLATFORMÜGYI BÍRÁSKODÁS ÉRDEKESSÉGE, HOGY A TESTÜLET KÉT MAGÁNFÉL ÜGYÉBEN DÖNT, AKIK KÖZÖTT ELMÉLETILEG SZERZŐDÉS VAN (A FACEBOOK KÖZÖSSÉGI ALAPELVEK ELFOGADÁSA RÉVÉN A FELHASZNÁLÓ KVÁZI SZERZŐDÉST KÖT A PLATFORMMAL), A VITA TÁRGYA MÉGIS ALAPJOGOKAT ÉRINT (SZÓLÁSSZABADSÁG, INFORMÁCIÓSZABADSÁG ÉS A MAGÁNÉLET, EZEN BELÜL A BECSÜLET VÉDELME)

6. PLATFORM-VITARENDEZÉSI MECHANIZMUSOK A HATÁLYOS, ÉS TERVEZETT EURÓPAI JOGANYAGBAN

6.1. A német internet-végrehajtási törvény és a DSA

A német internet-végrehajtási törvény (a továbbiakban: NetzDG) lehetővé teszi, hogy a hatóság választottbíróságokat hozzon létre, peren kívüli vitarendezés céljából. A választottbíróságnak olyan jogi személynek kell lennie, amelynek az EU egyik tagállamában, illetve egy EGT-tagállamban van a székhelye; állandó jelleggel működik; a finanszírozása biztosított; a döntőbírák függetlenek, pártatlanok és kellő szaktudással rendelkeznek; a testület megfelelő tárgyi eszközökkel ellátott; képes az eljárások gyors lefolytatására; valamint rendelkezik eljárási szabályzattal. Az utóbbi szabályzatnak rendeznie kell a testület hatáskörét, és lehetővé kell tennie az egyszerű, költséghatékony, nem kötelező jellegű, tisztességes eljárás lefolytatását a közösségi portál szolgáltatója, a panaszos és a tartalomközzétevő részvételével. Szintén előírás, hogy a testület a nyilvánosság folyamatos tájékoztatása mellett működjön.[56] Az eljárás igénybevételének feltétele, hogy előzőleg lefolyjon a platform belső panaszeljárása. Ugyancsak feltétel, hogy a közösségiplatform-szolgáltató az eljárásba önkéntesen bocsátkozzon.[57]

A BIZOTTSÁG EDDIGI DÖNTÉSEIBEN VISZONYLAG HANGSÚLYOSAN TÁMASZKODOTT A NEMZETKÖZI EMBERI JOGI NORMÁKRA, A FACEBOOK SZABÁLYZATAI MELLETT

A DSA peren kívüli eljárása rendkívül hasonló a NetzDG szabályozásához. A peren kívüli vitarendezési testület a digitális szolgáltatásokkal foglalkozó koordináló hatóság (Digital Services Coordinator, a továbbiakban: DSZK) tanúsítása esetén működhet. A DSZK akkor tanúsítja a testületet, ha az igazoltan pártatlan, független az online platformoktól és az azok által nyújtott szolgáltatások igénybe vevőitől, rendelkezik szakértelemmel, képes gyorsan, eredményesen és költséghatékonyan rendezni a vitákat, valamint egyértelmű és tisztességes eljárási szabályzatot követ. További újszerű követelmény, hogy a vitarendezés könnyen hozzáférhető legyen az elektronikus hírközlési technológia használatával.[58] Vitarendező testületeket a tagállamok is létrehozhatnak, illetve támogathatják ilyen testületek működését, ez azonban nem érinti a DSZK tanúsítási jogát.[59] Az eljárás igénybevételének – akárcsak a NetzDG, valamint a Facebook Bizottság esetében – feltétele a belső panaszeljárás kimerítése. A DSA elfogadott szövege szerint a vitarendező testületek döntése, hasonlóan a NetzDG szerinti vitarendezéshez és a Facebook Bizottsághoz, ugyancsak nem kötelező a felekre nézve.[60]

6.1. Összehasonlítás

Az alábbi összehasonlítás arra a kérdésre keresi a választ, hogy milyen különbségek lelhetők fel a „privát" Facebook Bizottság, valamint a félig formalizált alternatív vitarendező fórumok között. Lehetséges-e átjárás vagy átfedés a két modell között?

6.1.1. Legitimáció

A törvény által létrehozott modellek az államtól, a törvény révén nyerik legitimitásukat, a Facebook Bizottság pedig a Facebook által „kitalált hagyomány" *(invented tradition)*[61] révén. A legitimitás a jogon kívül többféle forrásból származhat, és organikus, fejlődő fogalomként is felfogható. Tételezzük fel, hogy a „legitimitás" nem egy eleve létező belső tulajdonsága egy entitásnak, hanem egy társadalmi viszonyrendszer, amely egy intézmény társadalmi elfogadottságát foglalja magában. Azok a viszonyok, amelyeken a legitimitás alapszik, gyakran instabilak, változékonyak.[62] A legitimáció tehát társadalmi konszenzust jelöl; azt, hogy a társadalom elismeri a legitimnek tekintett szerv működését és döntéseit. Ennek a konszenzusnak lehet racionális bázisa, de lehetnek szimbolikus, rituális elemei is. A jogi autoritáson kívül „metajurisztikus" legitimációs mechanizmusok is biztosíthatják a társadalmi elfogadottságot.[63]

A platformok működésének szabályozására láthatóan fennáll az igény a társadalom részéről, ezt az igényt azonban nem csupán állami szervezetek képesek kielégíteni. Az eddigi évek tapasztalatai azt mutatták, hogy a legtöbb állam nem tölti be a társadalom által elvárt platformszabályozási szerepet.[64] A platformszolgáltatók beléphetnek az így keletkező űrbe, és betölthetik azt önszabályozás, illetve saját vitarendező testület révén. Az, hogy a valóságban egy ilyen megoldás mekkora jelentőségre tesz szert, függ a döntések szakmai színvonalától, a döntéshozók hitelességétől, valamint a platformszolgáltató döntésekre adott reakcióitól – tehát attól, hogy a legitimitás organikusan kialakuló, metajurisztikus elemei megszületnek, illetve megszilárdulnak-e. Paradox módon, tekintettel a fent kifejtett logikára minél nagyobb fegyelmet és önkorlátozást tanúsít a

Facebook, annál nagyobb tekintélyt, autoritást, azaz legitimációt biztosít a Bizottságnak, és ezzel csökkentheti az állam által létrehozott, hatósági testületek jelentőségét.

Amennyiben a DSA hatálybalépésével megjelennek az utóbbi típusú testületek, kérdés, hogy vajon működhet-e párhuzamosan a kétféle típusú vitarendezés. Egyrészt, semmi akadálya sincsen annak, hogy párhuzamosan működjenek a testületek. A DSA hatálya az Európai Unióra terjed ki, a Facebook Bizottság pedig korlátozhatja a tevékenységét az EU-n kívüli területekre. Így, amennyiben eltérő, illetve egymásnak ellentmondó elvi jellegű döntések születnek, azt a földrajzi korlátozások alkalmazásával a Facebook könnyen áthidalhatja. Feltehető azonban, hogy a Facebook eleve nem kívánja örökké fenntartani a Bizottságot. Az Alapokmány szerint a finanszírozás kétszer három évre szól – ez alatt az idő alatt kiépülhet egy hatósági vitarendezőtestület-hálózat az EU-n belül, de akár az EU-n kívül is.

MEGVIZSGÁLVA A DSA VITARENDEZŐ TESTÜLETRE VONATKOZÓ FELTÉTELRENDSZERÉT, A FACEBOOK BIZOTTSÁG A LEGTÖBB KÉRDÉSBEN TELJESÍTHETI E FELTÉTELEKET

Megvizsgálva a DSA vitarendező testületre vonatkozó feltételrendszerét, a Facebook Bizottság a legtöbb kérdésben teljesítheti a feltételeket. A platformtól való függetlenségét az előzetesen rendelkezésére bocsátott finanszírozás, valamint az alapítványi kuratórium hivatott garantálni; az utóbbi dönt a források felhasználásáról, valamint a Bizottság tagjainak kiválasztásáról. A tagállami letelepedés feltétele könnyen teljesíthető. Lényeges különbség viszont, hogy a Facebook Bizottság nem hivatott a felhasználói panaszok mindegyikét elbírálni – erre nem is lenne kapacitása. Voltaképpen eleve kérdéses, hogy létrehozható-e annyi testület, amennyi az összes felhasználói panaszt képes elbírálni, hacsak nem szabnak a panasztételnek jelentős küszöböt.

Elvileg tehát lehetséges lenne, hogy a Facebook az EU-tagállamok mindegyikében létrehoz egy, a Bizottság mintáját követő vitarendező testületet, és kéri ezeknek a testületeknek a tanúsítását a DSZK-tól.

Ezáltal vegyes legitimitású testületek jönnének létre, amelyeknek a „metajurisztikus" mellett valódi, jogi legitimitása is lenne.

A kérdés az, hogy megérné-e ez a Facebooknak, hiszen így saját forrásaiból finanszírozna egy olyan intézményrendszert, amelynek fenntartása elvileg állami feladat lenne. Ennek az eldöntése olyan kérdés, amely összefügg általában a platformok, sőt, a médiarendszer alapját képező üzleti modell szabályozásával is: tekintettel a tetemes profitrátára, indokolt lenne a platformoktól fokozottabb részvállalást várni a közterhek viseléséből.

6.1.2. Hatáskör

A DSA vitarendezési modelljének kétségtelen korlátja, hogy csak korlátozó döntés esetén kezdeményezhető jogvita, tehát eltávolított vagy blokkolt tartalom, illetve a felhasználó blokkolása vagy kitiltása esetében; (kifogásolt) tartalom fennhagyása esetén nem.[65] A közzétevő felhasználók részvételi szabadságjogainak védelmére ez többnyire elegendő. Azonban vannak tartalmak, amelyek éppen a közlésük révén sértenek egyéni vagy közösségi jogokat: például a már említett gyűlölködő becsületsértések, továbbá a videómanipulálás *(deep fake)* egyre elterjedtebb módszerével előállított tartalmak.[66] A rendes bírói út természetesen mindig nyitva áll a panaszosok, illetve sértettek számára.

Míg a Facebook Bizottságnak lehetősége van kedve szerint kiválogatni a jelentősnek tűnő ügyeket, az Európai Unió által előirányzott alternatív vitarendező testületeknek dönteniük kell a felhasználók által szabályszerűen kezdeményezett összes ügyben, válogatásra nincs lehetőségük. Kérdés, hogy elviselhető mértékű lesz-e az így keletkező munkateher. Ha nem, milyen eszközökkel próbálják majd összeegyeztetni az igényeket a kapacitással? A belépési küszöb növelésével vagy a bírák számának növelésével? Lehetséges lesz vajon egy ilyen testületet közfinanszírozásból fenntartani, vagy talán ez nem is cél? Mivel már másodjára kötünk ki a vitarendezés finanszírozásánál, ami a megvalósíthatóság és a függetlenség szempontjából is lényeges kérdés, ezért ez lesz a következő alfejezet témája.

6.1.3. Díjak és finanszírozás

Az eljárások hatékonyságának, és ténylegesen a nyilvánosság számára történő nyitva állásának feltétele, hogy anyagi akadályai ne legyenek az eljárás igénybevételének.

A Facebook Bizottság Alapokmánya nem tesz említést díjakról – a költségeket feltehetően a Facebook állja. A német szabályozás, a NetzDG ugyancsak hallgat a díjakról, azonban videómegosztó szolgáltatások esetében igénybe vehető döntőbíróságok vonatkozásában megjegyzi, hogy a hatósági békéltető testület az eljárás lefolytatásáért díjat számíthat fel, amelynek mértékét a szabályzatában kell meghatároznia.[67] A DSA részletesebben szabályozza a díjak kérdését. Rendelkezik arról, hogy a vitarendező testület észszerű, legfeljebb a költségek mértékéig terjedő illetéket állapíthat meg, amelyről tájékoztatják az érintett feleket (de nyilvánosságra nem kell hozniuk a díjszabást). Ha a felhasználó kerül ki nyer-

tesként a folyamatból, akkor a platform köteles számára az illeték, valamint egyéb észszerű költségek összegét megtéríteni. Ha a felhasználó veszít, nem köteles ezeket a platform részére megtéríteni.[68] Az eljárási jogok szempontjából lényeges feltétel, hogy a díjak ne képezhessék akadályát a vitarendezés igénybevételének. Az ügyek magas száma miatt azonban a vitarendezés költségei magasra rúghatnak, tetemesen megterhelve az állami költségvetést. Ha viszont a platform fedezi az összes költséget, az a függetlenséggel kapcsolatban vet fel kérdéseket. A megoldás a költségek megosztása lehet, aminek módját azonban előrelátható és igazságos módon kellene kialakítani.

A Bizottság finanszírozását a Facebook átláthatóan tisztázza, a NetzDG, valamint a DSA viszont szemérmesen hallgat a vitarendező testületek finanszírozásáról.[69]

Vitarendező testületet létrehozhat, illetve támogathat az állam *is*. A DSA nem utal rá kifejezetten, de feltételezhetjük, hogy a platformokon túl médiacégek, civil szervezetek, politikai pártok is alapíthatnak vitarendező testületet. A függetlenség megítélése a DSZK feladata lesz. Az érdemi függetlenség megállapításához a finanszírozásnak elegendőnek, átláthatónak, valamint az érintett platformtól függetlennek kell lennie.

6.1.4. Precedensek

Sem a NetzDG, sem a DSA nem szól a meghozott, illetve a várható döntések precedensjellegéről, a Facebook Bizottság Alapokmánya viszont igen.

SEM A NETZDG, SEM A DSA NEM SZÓL A MEGHOZOTT, ILLETVE A VÁRHATÓ DÖNTÉSEK PRECEDENSJELLEGÉRŐL, A FACEBOOK BIZOTTSÁG ALAPOKMÁNYA VISZONT IGEN

Ez különösen azért érdekes, mert az előbbi testületek platformokon átívelő hatáskörrel működnek. Kérdés, hogy az egyik platform vonatkozásában hozott döntés a másik platform tartalomszabályozására is hatással van-e? Annak ellenére, hogy az egyes platformok szabályzatai és értéknyilatkozatai különbözhetnek, feltehetően előnyös lenne, ha az egyik platform ügyében hozott döntés – amennyiben kellően általános az értelmezési potenciálja – precedensértékű lehetne a többi platform számára is. A *common law* bíráskodás tekinthető modellnek, amennyiben a precedensek elsősorban a hazai jogrendszerből származnak, de alkalmanként más joghatóságok döntései is befolyást gyakorolhatnak.[70]

A DSA vitarendezési eljárása bármilyen online platformra vonatkozik, nem csupán a közösségimédia-platformokra. Elképzelhető – és a DSA lehetővé is teszi[71] –, hogy iparágspecifikusan különböző testületek, vagy akár egy testületen belül külön szekciók alakuljanak, amelyek szakosodnak például a kereskedelmi vagy a szólásszabadsággal kapcsolatos ügyekre. Mindenképpen arra számítunk, hogy platformokon átívelő jellegű lesz az ítélkezés, és érdekes kérdéseket vet majd fel, hogy mennyire lehet az egyik közösségi platform ügyében hozott ítéletet alkalmazni egy másik közösségi platformra.[72] A különböző közösségimédia-platformok felhasználói hasonló problémákkal küszködnek, ráadásul számos felhasználó egyszerre több platformon is jelen van. Ezért a platformokon átívelő precedensek – a platformsajátosságok figyelembe vétele mellett –, mindenképpen lendületet fognak adni a tartalmi kérdések kimunkálásának.

A jövő fogja eldönteni, hogy a döntések közül mennyi lesz elvi jellegű, illetve más platformok, fórumok számára is precedensként szolgáló. Minden esetben indokolt lenne valamilyen módon elősegíteni a joganyag egységességét, illetve megelőzni a tagállami ítélkezési gyakorlatok egymástól való távolodását. A DSA jelenleg nem tartalmaz erre megoldási ötletet, noha a hatóságok esetében gondoskodik egy európai központi testület létrehozásáról, amelynek feladata többek között a hatósági gyakorlat egységességének fejlesztése.[73]

7. KONKLÚZIÓ

A fentiek alapján látható, hogy az alternatív vitarendezés számos előnnyel jár, ami enyhítheti a platformgazdaság – ennek körében a platformmédia – túlhatalmát. Ez a túlhatalom részben abból származik, hogy a tevékenységük eddig nem esett jogi szabályozás alá. Az Európai Unió által kiadott két rendelet (a DMA és a DSA) nem változtat azon az üzleti modellen, amely a túlhatalom másik forrását biztosítja. Emellett a DSA továbbra is nagy szerepet biztosít az önszabályozásnak, ami az elmúlt években kétséges eredményeket hozott.[74] Éppen a szabályozás korlátozott hatásköre miatt lehet fontos, hogy a platformok és ügyfelek kapcsolatát független testületek vizsgálhassák felül, gyors és szakszerű eljárásban.

Szó sincs arról, hogy a vitarendezés minden problémára megoldást jelentene. Például a tartalomelrendezés *(ranking)* elveinek kidolgozása nem szerepel egyik említett vitarendező testület hatáskörében sem, márpedig ez az a láthatatlan kéz, amely igazgatja, hogy a tartalmak (beleértve a termékek és szolgáltatások hirdetéseit is) kinek a szeme elé kerüljenek. Számos más kérdésre, például a reklámok szabályozására vagy a magánélet védelmére sem terjed ki a

hatáskörük. A vitarendezési eljárások mégis hozzájárulhatnak a tartalommoderálás elveinek a kialakításához. Ennek érdekében nagy szükség van a folyamatos szakértői párbeszédre, amely reagálni tud a gyorsan változó információs környezetben a régóta létező, de hirtelen tömegek számára problémát okozó jelenségekre, mint a dezinformáció vagy az egyének ellen irányuló, védett tulajdonság alapján diszkriminációló, gyűlölködő becsületsértés (amint arról a jelen tanulmány 4. fejezetében szó esett).

Nem szóltunk a bírák kiválasztásának kérdéséről, mivel ezzel sem a NetzDG, sem a DSA nem foglalkozik – holott ennek során is biztosítani kell a személyi függetlenséget. Az egyik megoldás erre a Facebook Bizottság estében alkalmazott: magasan kvalifikált, társadalmilag kellően beágyazott személyeket választott, akiknek az integritásához aligha fér kétség. Az Alibaba és az eBay más utat választott: véletlenszerűen jelöltek „esküdtszéket" a felhasználók és kereskedők közötti jogviták eldöntésére. Például az eBay India huszonegy véletlenszerűen kiválasztott felhasználó döntésére bízta, hogy eltávolítható-e a kereskedő által kifogásolt vevői visszajelzés.[75]

Ezek a megoldások elméletileg javíthatják a felhasználók érdekérvényesítési helyzetét, akik a hatalmi háromszög leggyengébb szereplői. Éppen ezért lenne fontos egy olyan fórum léte is, ahol – szemben a Facebook Bizottsággal – minden felhasználói panaszt kivizsgálnak, nem csak a lényegesnek ítélteket. A Bizottság ugyanis valóban inkább egyfajta legfelső bíróságnak tekinthető, amely elvi jellegű döntések kialakításában érdekelt. Kérdés, hogy kellő autoritással bír-e a Facebookkal szemben ahhoz, hogy rendszerszintű problémák orvoslását is elérje. A Bizottság 2021. októberi kritikus állásfoglalása kapcsán megmutatkoztak ennek a viszonynak bizonyos nehézségei.[76] Elkézelhető, hogy a rendszerszintű hiányosságokat leginkább olyan hatóságok tudnák helyrehozni, amelyek rendszeres vizsgálatokat folytatnak, és felülvizsgálják a vitarendezés gyakorlatát is. Az alternatív vitarendezéstől jelenleg nem vezet út a hatóságokhoz – de a bíróságokhoz igen. Ami az utóbiakat illeti, szükséges és naprakész szakértelmen kívül további egységesítési mechanizmusokra is szükség lehet az államokon és platformokon átívelő precedensdöntések kialakításához.

JEGYZETEK

1. A Facebook aktív felhasználóinak száma 2021-ben 2,9 milliárd volt, lásd: *https://www.statista.com/statistics/264810/number-of-monthly-active-facebook-users-worldwide/*.
2. Communication Decency Act 230, Good Samaritan provision.
3. Judit Bayer – Natalija Bitiukova – Petra Bárd – Judit Szakács – Alberto Alemanno – Erik Uszkiewicz: *Disinformation and Propaganda. Impact on the Functioning of the Rule of Law in the EU and Its Member States, 2019, https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document.html?reference=IPOL_STU(2019)608864*.
4. Kenya Evelyn: Capitol attack: the five people who died, *The Guardian,* 2021. január 8., *https://www.theguardian.com/us-news/2021/jan/08/capitol-attack-police-officer-five-deaths*.
5. Jack Balkin: Old-School/New-School Speech Regulation. Governments Develop New Techniques for Controlling and Surveilling Speech, *Harvard Law Review*, 2014, 2296–2342., *https://harvardlawreview.org/2014/06/old-schoolnew-school-speech-regulation/*.
6. Jack Balkin: Free Speech is a Triangle, *Columbia Law Review*, 2018/7, 2011–2056.
7. ERGA: *ERGA Report on Disinformation: Assessment of the Implementation of the Code of Practice,* 2020, *https://erga-online.eu/wp-content/uploads/2020/05/ERGA-2019-report-published-2020-LQ.pdf*.
8 Az Európai Parlament és a Tanács rendelete a digitális szolgáltatások egységes piacáról (digitális szolgáltatásokról szóló jogszabály) és a 2000/31/EK irányelv módosításáról, *https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=CELEX:52020PC0825*.
9. DSA 26. cikk (1). Hatástalanításról beszélek, mert itt az eltávolításon kívül többféle kezelési mód is szóba jöhet.
10. Jacob Mchangama – Natalie Alkiviadou – Raghav Mendiratta: A Framework of First Reference. Decoding a Human Rights Approach to Content Moderation in the Era of "Platformization", *Justitia*, November 2021, *https://futurefreespeech.com/a-frame- work-of-first-reference-decoding-a-human-rights-approach-to-content-moderation-on-social-media/*; Eleni Frantziou: The Horizontal Effect of the Charter of Fundamental Rights of the EU. Rediscovering the Reasons for Horizontality, *European Law Journal*, 2015/5, 657–679., *https://fra.europa.eu/en/node/35696*.
11. Rotem Medzini: Enhanced Self-regulation. The case of Facebook's Content Governance, *New Media & Society*, 2021, *https://doi.org/10.1177/1461444821989352*.
12. Georgiadis Görögország elleni ügye, 21522/93. számú kérelem, a Bíróság 1997. május 29-én kelt ítélete (34); Bochan Ukrajna elleni ügye (2. sz.) 22251/08. számú kérelem, a Bíróság 2015. február 5-én kelt ítélete (Nagykamara) (43); Naït-Liman Svájc elleni ügye, 51357/07. számú kérelem, a Bíróság (Nagykamara) 2018. március 15-én kelt ítélete (106).
13. Kyprianou Ciprus elleni ügye, 73797/01. számú kérelem, a Bíróság 2005. december 15-i ítélete.

14. Słomka Lengyelország elleni ügye, 68924/12. számú kérelem, a Bíróság 2018. december 6-i ítélete (69–70).
15. Council of Europe: Guide on Article 6 of the European Convention on Human Rights. Right to a fair trial (civil limb), Updated to 31 December 2021, 22., *https://www.echr.coe.int/documents/guide_art_6_eng.pdf*.
16. Słomka Lengyelország elleni ügye (16, 37).
17. Słomka Lengyelország elleni ügye (68–69).
18. Karácsony és társai Magyarország elleni ügye, 42461/13, 44357/13. számú ügyek, a Bíróság 2016. május 17-én kelt ítélete (Nagykamara) (120).
19. Association Ekin Franciaország elleni ügye, 39288/98. számú kérelem, a Bíróság 2001. július 17-én kelt ítélete (61).
20. Cumhuriyet Vakfı és társai Törökország elleni ügye, 28255/07. számú kérelem, a Bíróság 2013. október 8-án kelt ítélete (59).
21. 2001. évi CVIII. törvény az elektronikus kereskedelemről, 13. §. (6) bekezdés.
22. Lena Isabell Löner – Alexander Rossnagel: Das Netzwerkdurchsetzungsgesetz in der Umsetzung, *MMR* , 2019, 71–76. (75); Alexander Peukert: Gewährleistung der Meinungs- und Informationsfreiheit in sozialen Netzwerken, *MMR*, 2018, 572–578.
23. Gesetz zur Verbesserung der Rechtsdurchsetzung in sozialen Netzwerken (Netzwerkdurchsetzungsgesetz – NetzDG), §3(2) 3.b.
24. NetzDG, §3c.
25. Kommunikationsplattformen-Gesetz, *https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=20011415*.
26. Jelzésértékű lehet, hogy 2020 októbere és 2021 júniusa között a Facebook és Instagram felhasználói 524 000 ügyet terjesztettek a Facebook Felügyelő Testülete elé – Anumeha Chaturvedi: Facebook Draws Ire of its Own Oversight Board in First Transparency Report, *The Economic Times,* 2021. október 21., *https://economictimes.indiatimes.com/tech/technology/facebook-draws-ire-of-its-own-oversight-board-in-first-transparency-report/articleshow/87188735.cms?from=mdr*.
27. Ezt hol gyűlöletbeszédnek *(hate speech*), hol zaklatásnak (*harassment*) nevezi a szakirodalom, de valójában számos országban nincsen jogi definíciója a jelenségnek, amely a kutatások szerint effektíve gátolja egyes kisebbségi csoportok (pl. a nők) megnyilvánulását a közügyekben. Patrick Penninckx: *Combating Hate Speech,* Hellenic Association for European Law (HAEL), e-Conference: EU Values, Diversity and Intercultural Dialogue. Enhancing the Debate, April 22, 2021, *https://rm.coe.int/pr-ig-2021-04-hael-hate-speech-en/1680a238c7*.
28. Mark Zuckerberg: Facebook Boss Urges Tighter Regulation, *BBC News*, 2020. február 15., *https://www.bbc.com/news/technology-51518773*.
29. Monroe Price – Joshua Price: Manufacturing Legitimacy. The Facebook Oversight Board and the Absence of the State (kézirat).
30. Kate Klonick: Inside the Making of Facebook's Supreme Court, *The New Yorker*, 2021. február 12., *https://www.newyorker.com/tech/annals-of-technology/inside-the-making-of-facebooks-supreme-court*.
31. Marten Schultz: Six Problems with Facebook's Oversight Board, in *Perspectives on Platform Regulation. Concepts and Models of Social Media Governance Across the Globe.* eds. Judit Bayer – Bernd Holznagel – Päivi Korpisaari – Lorna Woods, Nomos, 2021, 154–155., p. 149. *https://www.nomos-elibrary.de/10.5771/9783748929789/perspectives-on-platform-regulation*. Az idézetet eltávolítottam, helyette pontos oldalszámot adtam meg.
32. Lásd: David Kirkpatrick: *The Facebook Effect,* New York, Simon & Schuster, 2010, 254.
33. Anumap Chander: Facebookistan, *North Carolina Law Review,* 2012/1, 1807.
34. Evelyn Douek a Facebook Ellenőrző Bizottságot „a modern kor egyik legambiciózusabb alkotmányozó projektjének" nevezi. Evelyn Douek: Facebook's "Oversight Board:" Move Fast with Stable Infrastructure and Humility. *North Carolina Journal of Law and Technology,* 2019. április 4. *https://ssrn.com/abstract=3365358*.
35. Ezra Klein: Mark Zuckerberg on Facebook's Hardest Year, and What Comes Next, *Vox,* 2018. április 4., *https://www.vox.com/2018/4/2/17185052/mark-zuckerberg-facebook-interview-fake-news-bots-cambridge*.
36. Jack Balkin: Free Speech is a Triangle, *Columbia Law Review*, 2018/7, 2011–2056.
37. Ha adományoz is némi hatalmat a felhasználóknak, akik panasszal élhetnek a Testületnél, alább látni fogjuk, hogy ennek a mechanizmusnak a hatásfoka igen alacsony marad.
38. Chaim Gartenberg: Facebook's digital wallet finally launches... without Diem cryptocurrency, *The Verge*, 2021. október 19., *https://www.theverge.com/2021/10/19/22734487/facebook-novi-digital-wallet-pilot-program-payments-diem-cryptocurrency*.
39. Ikker Zsolt: A valós érintést utánzó kesztyűkkel lökné be a metaverzumot a Meta Platforms. *PCWorld,* 2021. november 17., *https://pcworld.hu/pcwlite/a-valos-erintest-utanzo-kesztyukkel-lokne-be-a-metaverzumot-a-platforms-302268.html*.
40. Mark Sullivan: Exclusive: The Harvard Professor Behind Facebook's Oversight Board Defends its Role, *Fast Company*, 2019. július 8., *https://www.fastcompany.com/90373102/exclusive-the-harvard-professor-behind-facebooks-oversight-board-defends-its-role*.
41. Kate Klonick: The Facebook Oversight Board: Creating an Independent Institution to Adjudicate Online

Free Expression. *The Yale Law Journal.* June 2020, 2232–3605.

42. Price–Price (23. vj.) 9–10.
43. Facebook Ellenprző Bizottság: Oversight Board Charter, September, 2019, *https://about.fb.com/wp-content/uploads/2019/09/oversight_board_charter.pdf*.
44. Lásd: *https://oversightboard.com/meet-the-board/*.
45. Evelyn Douek: How Much Power Did Facebook Give its Oversight Board?, *Lawfare,* 2019. szeptember 25., *https://www.lawfareblog.com/how-much-power-did-facebook-give-its-oversight-board*.
46. Facebook Ellenőrző Bizottság: Az Ellenőrző Bizottság fogadja a tartalmak Facebookról és Instagramról való eltávolítására irányuló felhasználói ellenvetéseket, 2021. június 2., *https://oversightboard.com/news/267806285017646-the-oversight-board-is-accepting-user-appeals-to-remove-content-from-facebook-and-instagram*.
47. Alapokmány, 4.
48. Alapokmány, 2, 1, második bekezdés: *„A bizottság saját hatáskörben választhatja ki, hogy mely kérések esetében hajtja végre az ellenőrzést, és hoz döntést. A kiválasztás során a bizottság törekszik azon eseteket vizsgálni, amelyek vélhetően a legalkalmasabbak iránymutatásra a későbbi döntésekhez és szabályzatokhoz."*
49. Evelyn Douek: The Facebook Oversight Board's First Decisions. Ambitious, and Perhaps Impractical, *Lawfare,* 2021. január 28., *https://www.lawfareblog.com/facebook-oversight-boards-first-decisions-ambitious-and-perhaps-impractical*.
50. Alapokmány, 2, 2, harmadik bekezdés.
51. *„The Board uses three sets of norms in its handling of cases. Facebook's community standards, facebook's values, and international human rights law"* – Marten Schultz: Six Problems with Facebook's Oversight Board, in *Perspectives on Platform Regulation. Concepts and Models of Social Media Governance Across the Globe.* eds. Judit Bayer – Bernd Holznagel – Päivi Korpisaari – Lorna Woods, Nomos, 2021, 154–155., *https://www.nomos-elibrary.de/10.5771/9783748929789/perspectives-on-platform-regulation*.
52. *UN Guiding Principles on Business and Human Rights* (UNGPs, UNHR, 2011), *https://www.ohchr.org/documents/publications/guidingprinciplesbusinesshr_en.pdf*.
53. Alapokmány, 3, 7.3: *„A Facebook bármilyen ellenőrzésre váró esettől függetlenül kérhet szabályzattal kapcsolatos iránymutatást a bizottságtól. Ezen iránymutatás témája lehet egy korábbi bizottsági döntés egyértelműsítése, vagy ajánlás kérése a Facebook tartalmakra vonatkozó szabályzatának lehetséges módosításaihoz. Minden iránymutatás javaslatként kezelendő."*
54. Alapokmány, 4.
55. Evelyn Douek: How Much Power Did Facebook Give its Oversight Board? *Lawfare,* 2019. szeptember 25., *https://www.lawfareblog.com/how-much-power-did-facebook-give-its-oversight-board*.
56. NetzDG, §3c(1).
57. NetzDG, §3c(3).
58. DSA, 21(3).
59. DSA, 21(6).
60. DSA, 21(2) nonbinding.
61. Price–Price (29. vj.) 9.
62. Price–Price (29. vj.) 1.
63. Löffler Tibor: Autoritás és legitimitás I. Ortodox tézisek politológiai alapfogalmak jogelméleti megközelítéséhez, *Jogelméleti Szemle,* 2005/2, *http://jesz.ajk.elte.hu/loffler22.html*.
64. Kivételt képez például Németország, ahol a jogalkotás is aktív, és ahol a bírósági ügyek száma is magas.
65. A DSA 20. cikke csak ilyen esetekben teszi lehetővé a belső panaszmechanizmus alkalmazását, amelynek kimerítése feltétele az alternatív vitarendezési eljárás 21. cikk szerinti kezdeményezésének.
66. Ilyen volt például az a manipulált videót, amely az amerikai Kongresszus elnökét, Nancy Pelosit ábrázolta becsületsértő módon, és amelyet a Facebook a kérés ellenére nem távolított el.
67. NeztDG, §3f (3).
68. DSA, 21(5).
69. A DSA eljárási díjai – amelyeknek a megtérítése kizárólag a platformot terheli, a felhasználót nem – aligha fedezik az teljes költséget.
70. Rory Van Loo: Federal Rules of Platform Procedure, *The University of Chicago Law Review,* 2021/4, 868–896., *https://www.jstor.org/stable/27024713*.
71. DSA, 21(3)b: „az online platformok egy vagy több típusa".
72. Van Loo (70. vj.) 870.
73. DSA, 61: Digitális Szolgáltatások Európai Testülete.
74. ERGA: *ERGA Report on Disinformation: Assessment of the Implementation of the Code of Practice,* 2020, *https://erga-online.eu/wp-content/uploads/2020/05/ERGA-2019-report-published-2020-LQ.pdf*.
75. Van Loo (70. vj.) 871.
76. Facebook Ellenőrző Bizottság: Az Ellenőrző Bizottság nagyobb átláthatóságot követel a Facebooktól, 2021. október, *https://oversightboard.com/news/215139350722703-oversight-board-demands-more-transparency-from-facebook/*.